

תלמוד. דיני לשון הרע (ערכין טו/ב-טז/א)

תנא דבי רבי ישמעאל: כל המספר לשון הרע - מגדיל עונות כנגד שלש עבירות: עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים עוון לשון הרע גדול יותר משלושת העוונות החמורים, שנאמר עליהם ייהרג ובל יעבור. **כתיב הכא: (תה' יב 4):** לשון מדברת גדולות. **וכתיב בעבודת כוכבים (שמות לב 9):** אָנָּה חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה. בגילוי עריות **כתיב (בראשית לט 9):** וַאֲיֵךְ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת, בשפיכות דמים **כתיב (בראשית ד 13):** גְּדֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוֹא מִכֶּאֱן הָרֵאִיָּה: על לשון הרע, כתוב לשון מדברת גדולות בלשון רבים ואילו על עוונות אלו כתוב 'גדול' בלשון יחיד. "גדולות", אימא תרתי! 'גדולות' משמע שניים. אם כן, לשון הרע שקול כנגד שני העוונות ולא שלושה!!

הי מינייהו מפקא תשובה: איזו מהשלוש תוציא? כולן מתוארות באותו ביטוי של 'גדול'. הרי שלוש העבירות החמורות נקראות בתנ"ך בלשון 'גדול'!

במערבא אמרי: לשון תליתאי בארץ ישראל, הרכילות נקראת "לשון שלישית" (או "משולשת"), כי בה אדם אחד מגלה לשני סוד שאמר לו אדם שלישי. **קטיל תליתאי: הורג למספרו ולמקבלו ולאומרו.**

- שאלה א': **אמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב (משלי יח 21): מְוֹת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן, וכי יש יד ללשון?**
- תשובה: **לומר לך מה יד ממיתה, אף לשון ממיתה.**
- שאלה ב': **אי מה יד אינה ממיתה אלא בסמוך לה, אף לשון אינה ממיתה אלא בסמוך לה?** שאלה: האם נאמר שהלשון ממיתה כמו היד, רק אם היא קרובה לאיש שמדברים עליו?
- תשובה: **ת"ל (ירמי' ט 7): חָץ שָׁחוּט לְשׁוֹנָם.**
- שאלה ג': **אי מה חץ עד ארבעים וחמשים אמה, אף לשון עד ארבעים וחמשים אמה? ותו לא??**
- תשובה: **תלמוד לומר (תה' יג 9): שִׁתּוֹ בְּשָׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהְלַךְ בָּאָרֶץ.**
- שאלה ד': **וכי מאחר דכתיב שִׁתּוֹ בְּשָׁמַיִם פִּיהֶם, חץ שָׁחוּט לְשׁוֹנָם, למה לי?**
- תשובה: **הא קמשמע לן, דקטיל כחץ. הפסוק הקשור לחץ לא בא ללמד על המרחק, אלא על עוצמת הפגיעה.**
- שאלה ה': **וכי מאחר דכתיב חץ שָׁחוּט לְשׁוֹנָם, מְוֹת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן למה לי?**
- תשובה: **לכדברא, דאמר רבא: דבעי חיים בלישניה, דבעי מיתה בלישניה. מי שרוצה לחיות, ישתמש בלשונו (לימוד תורה). מי רוצה למות, ישתמש בלשונו (לשון הרע).**

היכי דמי לישנא בישא? מה נחשב ל(אבק) לשון הרע? **אמר רבה: כגון דאמר 'איכא נורא בי פלניא'** כאשר אמר לאדם המחפש אש, שילך לבית פלוני, ששם ודאי יש אש. **אמר ליה אביי: מאי קא עביד? גלויי מילתא בעלמא הוא!** שאלה: והלא אינו אלא מגלה דבר של מה בכך!

אלא דמפיק בלישנא בישא, דאמר: 'היכא משתכח נורא'? אלא מתי הוא דובר לשון הרע? כשהוא אומר: 'איפה מצויה אש? **אלא בי פלניא דאיכא בשרא וכוורי** אלא בבית פלוני, שמבשלים שם כל היום בשר ודגים'.

אמר רבה: כל מילתא דמיתאמרא באפי מרה, לית בה משום לישנא בישא דיבורים שנאמרו (או שהיה המספר מעז לספרם) בנוכחותו של האדם שעליו מדובר אינם לשון הרע.

אמר ליה: כל שכן חוצפה ולישנא בישא! ההיפך הוא הנכון! יש כאן גם חוצפה וגם לשון הרע! **אמר ליה: אנא כרבי יוסי סבירא לי, דאמר רבי יוסי: מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי** רבי יוסי לא היה אומר דברים בסתר שאילו האדם היה

מגיע, היה מתבייש או חוזר בו. לפי רש"י, הוא לא היה מסתכל לאחור לבדוק אם האדם נמצא שם, כי היה מוכן לומר זאת גם בפניו. ואם האדם היה בא ושואל: 'אמרת עליי כך?', הוא לא היה מכחיש, אלא עומד מאחורי דבריו.

אמר רבה בר רב הונא: כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא, לית בה משום לישנא בישא דבר שנאמר בפני שלושה אנשים כבר נחשב כדבר שעומד להתפרסם. **מאי טעמא?** מדוע? **חברך חברא אית ליה** לחברך יש חבר, שלך יש חבר, **וחברא דחברך חברא אית ליה** וגם לחבר של חברך יש עוד חבר. (אם אמרת דבר בפני שלושה, ברור שהוא יעבור הלאה מפה לאוזן, ולכן אי אפשר לראות בו עוד 'סוד').

כי אתא רב דימי אמר, מאי דכתיב (משלי כז 14): מְבַרֵךְ יָעֵהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל בְּבִקְרֵי הַשָּׂפִים, קָלְלָהּ תַּחֲשֹׁב לֹו? כְּגוֹן דְּמִיקְלַע לאושפיזא וטרחו קמיה שפיר. דוגמת פלוני הוזמן אצל בעל הבית שטרח הרבה עבורו. **למחר נפיק יתיב בשוקא** למחרת, אותו האורח ישב ברחוב. **ואמר: רחמנא ניברכיה לפלניא דהכי טרח קמאי** ואמר: יהי רצון מלפניו שיברך את פלוני שטרח כל כך הרבה עבורי, ושמעין אינשי ואזלין ואנסין ליה אנשים שומעים שהוא המארח נדיב, וינצלו אותו.

תני רב דימי אחוה דרב ספרא: לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו. איכא דאמרי: רב דימי אחוה דרב ספרא חלש היה חולה, על רב ספרא לשיולי ביה נכנס רב ספרא ושאל עליו. **אמר להו: תיתי לי דקיימי כל דאמר רבנן** יהי רצון תעמוד לי לזכות העובדה שקיימתי את כל מה שחכמים הורו.

אמר ליה: הא מי מקיימת האם קיימת גם את מה שאמרו ... **לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי גנותו? אמר להו: לא שמיעא לי, ואי הוה שמיעא לי קיימתה** לא שמעת את ההלכה הזאת. אבל, אילו הייתי שומע אותה, בוודי הייתי מקיים אותה.

הלכה. רמב"ם, הלכות ברכות

ז. ג. אין הבודע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחד כדי שלא יהיה הפסק בין הברכה לאכילה הואיל ולא היו שמים מלח בלחם, אלא אם כן נתכוונו לאכול פת חרבה. פת שטעימה בפני עצמה.

ואינו בוצע לא פרוסה קטנה מפני שהוא נראה כצר עין, ולא פרוסה גדולה יותר מכביצה מפני שנראה כרעבתן. ובשבת יש לו לבצוע פרוסה גדולה, אינו נראה כרעבתן כי אינו עושה כך ביום חול ואינו בוצע אלא ממקום שנתבשל יפה יפה.

ז. ד. מצוה מן המובחר לבצוע ככר שלימה. אם היתה שם שלימה של שעורים ופרוסה של חטים מניח שלימה בתוך פרוסה תחת השלמה ובוצע משתיהן, כדי שיבצע מחטים ומשלימה. בשבתות ובימים טובים חייב לבצוע על שתי ככרות (שמות טז 22): לָקֵטוּ לָחֶם מִשֶּׁנָּה, נוטל שתיהן בידו ובוצע אחת מהן.

מוסר. ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג

(קצו)

רבנו יונה מחלק את החנפים לתשעה סוגים:

הסוג השמיני של חנפים: השותק מול הרע

איש אשר ישמע את דברי בני אדם מדברים לשון הרע, או כי ישמע כל פה דובר נבלה, או יושב בסוד משחקים בוזים תורה ומצוות, ויודע כי הם סְרָבִים וְסִלּוֹנִים קוצים צורבים ואם יוכיחם לא יקשיבו אל דבריו. על כן ישים יד על פה תגובתו היא לשתוק, אבל גם זה יענש כי לא יענה אינו עונה כסילים באולתם, פן יאמרו כי הוא כמו הם, וכי הודה על דבריהם. כי שתיקה כהודאה. אף כי יתחייב לענות ולגזור בהם עליו להגיב ולמחות, לתת גודל לתורה ולמצוות ולדבר לכבוד התורה, אשר בזו לעגו להם, ויקנא לכבוד נקי וצדיק אשר ישיחו בו ולהגן על אדם 'נקי וצדיק' שהלשינו עליו.

קצח) וזה אחד מן הדברים אשר יתחייב האדם לעזוב בעבורם חברת הרשע, כי יענש בשמעו דבריהם הרעים וילאה לענותם ולא ענה. וזה הדבר מפורש בדברי שלמה, שנאמר (משלי כד 2-1): **אַל תִּקְנֶה בְּאִנְשֵׁי רָעָה. וְאַל תִּתְּנֶה לְהִיּוֹת אִתָּם, כִּי שֹׁד יִהְיֶה לָבָם וְעָמַל, שְׁפָתֵיהֶם תִּדְבַּרְנָה: רצונו לומר, כי תשא עון בחטאתם, כי תשמע דבריהם הרעים תמיד ותהיה כמחריש.**